

J. Lahtinen ^{Samman arion} Toinen joulukuu

~~Kin kotiseutumuseon arkistoon~~

prof. Lauri af
Helsingin ja prof.
Y. Laakkonen lokiä-
oleen on 1973 Loppu

Suomen satamat vuoteen 1905

Vuoteen 1905 saakka olivat työolot maamme satamaissa satamatyöntekijöiden kannalta varsin huonot. Kaikki työvoima oli järjestymätöntä ja senvuoksi se ei lainkaan pystynyt huolehtimaan omista sosiaalisista eduistaan. Sekä tavaraviejät että -tuojat antoivat tavallisesti kaikki laivojen purkamis- ja ahtaustyöt urakalla jonkun urakoitsijan suoritettavaksi, tavallisesti kunkin laivan osalta erikseen, milloin eivät itse välittömästi hankkineet tarpeellista työvoimaa, jota satamaissa aina oli riittävästi saatavissa. ^{us} Lastaurakoitsijat eli "tivit", joka sana oli suomenkielinen väänös englanninkielisestä sanasta stevedore, väräsivät sitten tuntipalkalla työntekijät ja nauttivat siten usein runsaan voiton urakasta. Kuuluisin tällaisista tiveistä oli turkulainen Eriksson, joka olikin suuri työnantaja paikkakunnalla ja kuuluisa huonoista palkoista.

Uusia tuulia

Marraskuun suurlakko vuonna 1905 toi maahan poliittisesti vapaammat olot, tosin aluksi vain muutamaksi vuodeksi, kunnes uusi sortokausi alkoi jatkuakseen maan itsenäistymiseen saakka. Mutta vapaammat valtiolliset olot toivat mukanaan myös huomattavia taloudellisia ja sosiaalisia muutoksia. Yritteliäisyys eri aloilla kasvoi ja erikoisesti mon^{en}lainen yhteistoiminta ja järjestäytyminen pääsi alkuun. Näin perustettiin maahan lukemattomia erilaisia yhdistyksiä, - nuorisoseuroja, maamiesseuroja, työväenyhdistyksiä ja erilai-

Tämä on aikakirja
kirjastossa ja kirjasto
puhuttiin varten.

sia ammattiosastoja keskusliittoineen. Erikoista huomiota taloudellisista yrityksistä ^{ammattiosastot} mainittakoon professori Hannes Gebhardin toimesta perustetut osuuskassat, jotka vastasivat saksalaisia n.s. Reifeisenkassoja ja joiden tarkoituksena ~~lauksi~~ oli jakaa maata viljellevalle väestölle halpakorkoisia lainoja, jota ⁿⁱⁱⁿ ~~vaikenne~~ valtio antoi varoja tai laskettiin liikkeelle valtion takaamia obligaatiolainoja. Kuten tunnettua nämä osuuskassat jo 1920 - luvulla saivat oikeuden harjoittaa ottolainastoimintaa ^{ja} ~~on~~ niistä ^{on} myöhemmin ^{tehty} ~~tehty~~ jotenkin täydellistä pankkitoimintaa harjoittavia osuuspankkeja keskuspankkeineen.

Työväen keskuudessa syntyi kaksikin erilaista taloudellista yritystoimintaa, jonka laatuista ei nykyisin ole muualla maailmassa. Toinen näistä taloudellisista yrityksistä ovat maailmassa ainutlaatuiset "työväen säästöpankit", joita aluksi vuodesta 1909 lähtien perustettiin useihin kaupunkeihin. Äskettäin ovat nämä säästöpankit, Turun Työväen Säästöpankkia lukuunottamatta, yhtyneet koko maata käsittäväksi Suomen Työväen Säästöpankiksi, joka ottolainaukseltaan on maan viidenneksi suurin rahalaitos ja joka harjoittaa täydellistä pankkitoimintaa. Mutta ~~lin pitäjien kannalta~~ on taloudellis-sosiaalisista laitoksista ^{on} mainittava erikoisesti n.s. satamatyöosuuskunnat tai lastausyhdistykset, joita maamme useimmissa satamissa oli toiminnassa vuosina 1906 - 1917. Periaatteiltaan nämä ^{1800-luvulla} osuuskunnat muistuttivat eräiden idealistien suosittamia tuotanto-osuuskuntia. Tämän laatusia osuuskuntia meillä Suomessa on ollut tuskin muita, satamatyöosuuskuntia lukuunottamatta, kuin ainakin Helsingissä useita vuosia toimineet kivityömiesten osuuskunnat, jotka suosittivat ~~urakalla~~ rakennusten kivityöurakoita. Sitä mukaa kuin sementti ja betoni

rakennusaineena 1910-luvulta lähtien valloittivat rakennustuotantoa loppui myös kivityöosuuskuntien toiminta.

Satamatyöosuuskunnat ja lastausyhdistykset

Ensimmäinen satamatyöosuuskunta perustettiin Viipurin kaupunkiin vuonna 1906, heti suurlakon jälkeisenä aikana. Viipuri oli huomattava vientisatama, sen ulkosataman Uuraan kautta vietiin paljon pyöreätä puutavaraa ulkomaille, sitä jota sinne Saimaan kanavaa pitkin uitettiin tai proomuilla kuljetettiin Saimaan vesistöalueelta Viipurissa oli jo sitä ennen ollut jonkun verran satamatyömiesten keskeistä urakkatoimintaa, mikä oli todennäköisesti johtunut Pietarin kaupungin läheisyydestä. Vemäjällä ja myös Pietarin kaupungissa oli ollut erilaisten työmiesten keskeisiä urakkaporukoita, joita vuosisatoja vanhan käytännön mukaan nimitettiin artteleiksi. Tällaisia artteleita ^{oli} vuosisatoja ollut esim. Mustanmeren kalastajilla, Volgan lauttoreilla ja jopa suurkaupunkien kantojilla. Pietarissa niitä oli ollut mm. ~~arttoporukoissa~~ läheisyydessä ja juuri satamatyömiehilläkin.

Viipurin satamatyöosuuskuntaa kutsuttiinkin aluksi artteliksi, vaikka sillä oli kuvernöörin vahvistamat säännöt ja virallinen nimi oli osuuskunta.

Satamatyöosuuskuntien ja lastausyhdistysten perustaminen levisi nopeasti yli maan, jo vuonna 1906, kaikki ⁱⁿmerisatamain, (jopa ^{myös}johonkin Päijänteen ja Saimaan satamiinkin). Mailla osuuskunnilla tai lastausyhdistyksillä, jotka nimet vaihtelivat eri satamien mukaan, oli yleensä kuvernöörin vahvistamat säännöt ja ne olivat virallisesti tavallisia liikeyrityksiä. Mutta erikoista on, että ne samalla olivat eräänlaisia ammtiosostja, jotka kaikki kuuluivat Suomen Satama- ja Vesiliikennetyöntekijäin Liittoon. Tämän kotipaikka oli aluksi Lahden kaupunki, ties

mistä syystä. Lahdessa ollessaan liiton palkattuna puheenjohtajana oli ^{al}Wäfrid Perttilä ja sihteerinä Emil Puttonen, molemmat hyvin toimeliaita miehiä. Liitto siirtyi ennen pitkää Helsinkiin ja muutti myöhemmin nimensä Suomen Kuljetustyöntekijäin Liitoksi, joka ~~kuului yhdistysrekisteriin~~. Satamatyöosastot maksoivat liitolle titenkin jäsenmaksua kunkin yksityisjäsenen osalta. Monin paikoin näitä yrityksiä kutsuttiin lastausrenkaiksi.

Iin Työosuuskunta i. l.

Yksi maan monista satamatyöosuuskunnista oli Iin Työosuuskunta i. l., , kuten virallinen nimi Oulun läänin kuvernöörin vahvistamien sääntöjen mukaan kuului. Osuuskunta perustettiin siis jo vuonna 1906, kuten useimmat muut satamatyöjärjestöt. Sen toiminta käsitti sekä n. s. maalastauksen että laivanlastauksen. ^Mlaukiputaalla oli kaksi erillistä järjestöä, Haukiputaan Työosuuskunta, joka suoritti maalastausta ja jonka majapaikka oli omassa talossaan joen varrella vastapäätä kirkonkylää, sekä toinen eli Haukiputaan Lastauhydistys, joka suoritti ainoastaan laivanlastausta, poikkeustapauksia lukuunottamatta, ja jolla myöhemmin oli oma pieni talo Kurtinhaudalla. In Työosuuskunta oli paikallinen yrittäjäyhtymä, jolla oli asiallisesti rajoitettu jäsenkunta. Se oli tarkoitettu paikkakunnan omalle väestölle ^{ic}jokainen jäsen oli erikoisesti hyväksyttävä. Sen jäseninä oli vain harvoja toispaikkaisia, lähinnä Lapin metsissä työskennelleitä perheettömiä jätke^ä, metstyömiehiä, jotka keväisin metsätöiden päätyttyä olivat työssä rannikolla, etupäässä satamatöissä ja aluksi uttotoissa jokien varsilla. Vaikka osuuskunnan hallintoelimillä oli siis oikeus rajoittaa osuuskunnan jäsenmäärtä, ei sitä yleensä tavinnut suorittaa, ehkä ei haluttukaan, vain toispaikkaisia oli aina

Näkömies

jonkin verran. Vuotuinen jäsenmäärä oli keskimäärin noin 200 miestä, vaikkeivät näistä läheskään kaikki käyneet osuuskunnan töissä. Huomattava näet on, että useimmilla vanhemmilla miehillä oli oma asunto ja sitäpaitsi ainakin ~~ainakin~~ jonkin verran viljetyä maata, joka määräaikoina esim. heinänteon vuoksi piti miehet kotitöissä. Mutta titenkin oli osuuskunnan jäseninä suuri määrä pienviljelijäin poikia ja naisia ei osuuskunnalla ollut jäseninä. Haukutaan Lastausyhdistyksellä ^{oli joitakin} ~~varsin~~ naisjäseniä, koska katsottiin heidän voivan työskennellä laivanlastauksessa, vaikka ~~hedeät~~ ^{heidät} oli erotettu kolmanteen pakkaryhmään, kun taas miehillä oli kaksi pakkaryhmää heidän työkykynsä mukaan, kuten joskus oli myös Iin Työosuuskunnassa, vaikkakin harvoin.

Mutta sekä n. s. maalastaus että laivanlastaus olivat ankaraa, voimia kysyvää työtä, koska se suurimmalta osalta oli ksaityötä. Kun jokisuulla puomeilla erotetusta pyräistä tai sumasta nostettiin kaivospölkkyjä eli propseja proomuun, olivat nämä pituudeltaan yleensä 6 jala ⁷/₉ jalan tai jopa 12 jalan mittaisia. Kun mies seiso proomun vieressä kelluvalla ^{or} ~~pn~~ttuulla, oli ^{or} ~~hnen~~ otettava pölkyn päästä tosella kädellä kiinni, nostetta ^{vedettä} se proomun reunalle ja sitten tavallisesti yksin nostetta ^{ve} lyhytvartisella keksillä ^{pölkky} proomuun, jossa toiset miehet ^{ne} ~~niiden~~ siirsivät parpeellisiin pinoihin. Propsit olivat yleensä kuorimattomia ja liukkaita sekä erittäin vettyneitä ja painavia kuljettuaan ylimaista kuukasikaupalla vedessä ^{oh} ja kun ne yleensä ^{oh} hakattu edellisenä talvena, eivät ne olleet paljonkaan kuivuneet. Paljon paremmin ei ollut kuusipuisten paperipuiden laita. Ne oli tosin yleensä kuorittuja ja vain metrin mittaisia, mutta nekin olivat vettyneitä ja raskaita, varsinkin jos ne oli-

vat kahden metrin mittaisia, kuten joskus olivat. Ei tällaisten pölkkyjen käsittelyyn pystynyt heikko-voimainen mies, miehen tuli olla kuin rautaa, ja jalka- ja käsilakset puollollaan kuin sirkusatleetilla.

Paljon helpompaa ei työ ollut laivanlastauksessakaan, joka tapahtui Iin Röytässä, vaikka täällä tietenkin laivan omat nosturit nostivat ne proomusta ylös, kun miehet olivat ne ensin sopivasti niputtaneet. Laivanruumassa oli tarpeellinen määrä miehiä, jotka nosturin avulla sinne lasketut pölkyt sitten pinosivat. Kun ruuma oli täysi, peitettiin luukku raskailla puukansilla sekä lopuksi levitettiin luukun ylle vettä pitävä kangas, joka sivuista kiristettiin, niin ettei myrkskylä päässyt laivan ruumiin vettä. Tavallista oli, että laiva otti myös kansia^{kuin} astia, niin paljon^{vain} mahtui. Kannelle pystytettiin lähekkäin pylväitä, n. s. töttiä, joiden väliin pölkyt pinottiin ja lopuksi pinot surrattiin lujasti teräsvaijereilla. Jos tätä ei tehty huolellisesti, saattoi sattua, että laiva lähti ^{elle} ~~taipalele~~ ~~elle~~ kallellaan uiden. } ja jos sattui paha myrsky, kävi joskus niin huonosti, että kansa lasti joko itsestään kaatui mereen tai se oli tahallisesti laivan pelastamiseksi sinne laskeuttava.

Työnjohto

Ouuskunnan "hallinto" (= hallitus) valitsi jo keväällä tarpeellisen määrän työnjohtajia. Sellaisiksi valittiin aina reiluja miehiä, jotka itsekin olivat hyviä työmiehiä ja osasivat olla muille ~~hyvinä~~ esimerkkinä. Olihan kysymyksessä yhteinen urakka. Työnjohtajan tuli olla raitis ja sopuisa. Mutta hänen tuli olla myös tarpeeksi päättäväinen ja rohkea, niin että hän voi

tarttua asioiden kulkuun, jos sattui joitakin hankalauksia, joko miesten kesken tai vaikkapa työnantajien kanssa. Laivanlastaukseen piti yleensä saada miehiä, joilla oli ainakin jonkinlainen englanninkielen taito, niin että he voivat olla kosketuksessa laivan päällystään ja miehistöön, mikä työn luistamisen kannalta oli tärkeää. Iissä tällaisten työnjohtajien saanti^{ei} ollut ylivoimasita, vaikka hyvää kielitaitoa tapasi vain harvoin. Tällaiset työnjohtajat⁺ olivat yleensä olleet jonkin aikaa siirtolaisiana Yhdysvalloissa tai Kanadassa tai ainakin merillä oppineet vähän englantia. Haukiputaan Lastausyhdistyksellä oli vaikea saada riittävän raittiita työnjohtajia, koska monet merillä olleet olivat liian⁺ heikkoja alkoholin käyttöön, mikä laivassa o^{ei} li helposti saatavissa. Iissä tällaisia vaikeuksia^{ei} yleensä ollut.

Myös Olhavanjoella laskettiin alas jonkin verran pyöreää puutavaraa, ja Iin Tyosuuskunnan miehet kävivät ne siellä lastaamassa proomuihin. Puutavaraliik^{von}keillä oli itsellään terpeelliset hinaajat ja proomut. Tärkeimmät puutavar^{an}maastaviejät olit Bergbom Oy, Santaholma Oy ja Häggin puutavaraliike. Myöhemmin tuli puutavaramarkkinoille myös Raahen yhtiö, joka⁺ raensi jopa oman sahan Haukiputaan jokisuulle, myöhemmin jopa selluloosatehtaan. Sille kuului myöhemmin myös Martinimiehen saha.

Pölkkyjen maalle nostaminen

On vielä mainittava eräs työ, jota osuuskunnan miehet joskus saivat suorittaa varsin runsastiki. Tämä oli puiden maalle nostaminen. Jos joku puutavaraliikkeen harjoittaja, joka oli ostanut tavaraa joen yläpuolelta, ei saanutkaan syyt⁺ä tai toisesta tavaraa myydä ulkomaille, oli se⁺ nostettava maalle odottamaan seuraavaa avovesikautta. Tällainen sattui esim. vuoden 1909 keväällä, jolloin Santaholma Oy:n pölkkyjä ei saatu myydä. Ja kun yhtiöllä ei ollut tarjolla sopivaa maata ylempänä⁺ jokisuul-

la, oli puut uitettava pyräinä ~~a~~ kauemmaksi, ~~n-s~~ Praavaan. Sinne nostettiin paljon puutavaraa. Yhtiö ei aluksi halunnut maksaa puiden nostamisesta samaa hinta^{a/k}/mittä oli sovittu muiden puutavraliikkeiden kanssa, vaan ^qvävəsi rikkureita Kuivaniemen pitäjistä. Kun työt eivät kuitenkaan luistaneet toivotulla ^{taralla} eikä väkeäkää^m saati^u riittävästi, oli yhtiön vidoin tehtävä sopimus osuuskunnan kanssa ja työ tuli nopeasti ja edullisestikin suoritetuksi. Suuria nostotyömaita oli vuosina 1914 ja 1915, edellisenä vuotena nimenomaan syksyllä, jolloin oli puhjennut ensimmäinen maailmansota ja kaikki laivayhtiöt^{teiden} länteen katkesivat. Työosuuskunnan voimilla nostettiin valtavat määrät sekä propsia että paperipuita Bergbom Oy:n omistamalle maalle, ^ahelle Iin vanhaa höyrysahaa eli Kestilän törmälle. Siinä riitti työtä aivan talven tuloon saakka. Ja kaiketi nämä puut sitten jäivät sinne maalle mustumaan ja mätänemään vuosikausiksi eli sodan loppuun saakka, ^{kun} kotimainenkään teollisuus ei silloin vielä voinut tätä raaka-ainetta käyttää.

Laivaliikkeestä on vielä syytä sanoa, että Suomella ei siihen aikaan vielä ollut paljonkaan omaa tonnistoa. Se mitä oli, käytettiin pääasiassa kappaletavaran kuljetukseen. Puutavara vietiin länsi-Euroopan satamiin aina vierasmaalaisilla höyrylaivoilla. Näki runsaasti norjalaisia, usein englantialaisia ja hollantilaisia, jopa kreikkalaisikin höyrylaivoja. Useimmat olivat 4000 - 6000 bruttorekisteritonnin kantoisia, mutta kirjoittaja muistaa erään kreikkalaisen aluksen, jonka kantavuus oli lähes 12.000 tonnia ja koko 40 - ~~a~~äinen miehistö oli - ihme kyllä - hintuja, jotka tarjosivat kirjoittajalle riisilounaan, ^{sa} ja syötiin yhteisestä padasta palloiksi pusertaen.

Tuntitöitä ja samalla uarakkaa

Kirjoittajan haltuun on jostakin syystä jäänyt eräs työjohtajan tuntityökirja, johon on merkitty työmiesten nimet ja tehdyt työtunnit ^{mt} yhteensä kuudesta työkohteesta, joista kukin on kestänyt enintään kolme päivää. Merkintöihin on käytetty kaikkiaan kymmenkunta lehteä. Tuntikirja on joko vuodelta 1909 tai 1910, minkä voi päätellä kirjoittajan tekmiä muistiinpanojen mukaan.^{x)} Miesten nimistä päätelleen tuntityöt ovat ~~kske-~~ ^{mlkneel} maalastausta jokisuulla. Eräissä kohdassa on jopa mainittu, että se koskee Santaholma Oy:n työtä, vaikkei vuosilukua olekaan mainittu. ^{Teksi} Teksi mieli luulla, että tuntikirjaa on pitänyt työnjohtaja Kalle Lepistö. Monta työnjohtajaa ^{ex} maalastauksessa ollutkaan. Maalastauksen ^{mt} oli Lepistö ^{liäski} joskus ehkä ^{Kuysan} peri kolme muuta työnjohtajaa. Viimeimnen tyäkohde näyttää kuitenkin olleen Iin Röytässä. Nähtävästi on ollut erittäin kiireellinen työ, koska kullekin miehelle on yhtenä eränä merkitty 19 tuntia. On mahdollista että he ovat sen tehneetkin yhdessä jaksossa tai korkeintaan muutaman tunnin välillä levätn. Kirjoittaja tapasi Kalle Lepstön, jos merkinnät todella ovat hänen, viimeksi 1960-luvulla Iissä käydessään. Mies oli jo vanha ja huonokuntoinen ja hän kuolikin sitten vähän ajan kuluttua. Mutta työnjohtaja ^{ma} hän oli suosittu ja pätevä mies ja työtoverien keskuudessa pidetty ja arvostettu. Hänen puutteellisista koulutiedoistaan johtuu, että miesten nimet on merkitty, niinkuin ne paikkakunnalla lausuttiin ja

x) Minkä vuoksi tuntikirja on jäänyt kirjoittajalle ei ole muistissa. Yleensä tällaisia tuntikirjoja ei otettu työnjohtajalta muuta kuin siksi aikaa kuin kassanhoitaja-kirjanpitiä (= toimitusjohtaja, tämän kirjoittaja), oli tehnyt sen mukaan uuden työlistan laskien tarkkaan jokaisen miehen työtunnit ja palkkaosuuden, mikä luettelo sitten liitettiin osuuskunnan kirjanpitoon tilitodisteena, koska siinä oli myös jokaisen saajaaan kuittaus. Tyhjäksi jäänyt tuntikirja on kirjoittaja myöhemmin muihin tarkoituksiin. ^{ta} ^{Kuysan}

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
sosiaalihuollajien yhä laajenevalle nuorelle polvelle.
rikkaan elämäkokemuksen ja jättää sen arvokkaana perintö
tomme johdossa ja huollolaitsäädännön kehittämisessä saav
kirjana että käsikirjana. Se kokoa kaunisti yhteen sosiaalihu
urannuttaja, ja täyttää erinomaisesti tarkoituksensa sekä op
»Se on perusteellinen ja huolellinen opas, monella kohdalla
lausunnossaan:
Teoksesta kirjoittaa tri Heikki Varis erittäin kiittävästi
osittaan tämä teos on uranuurtava ja mitä tarpeellisin.
laajaa lastensuojelulaitsäädäntöä ja avustuksia. Ertysise
seka valttiin suorittamia sosiaalisia avustuksia. Ertysise
lastenhuoltoa, irtolais- ja alkoholittihuuolto, siirtoväen huolt
Teoksen tärkeimmässä osastossa käsitellään köyhäinhuolt
malla. Samalla esitys on järjestelmällistä, tiivistä ja selkeää
yksinkertaiseksi hän on laatinut koko käsikirjoituksen sanet
sen lakitekstin maallikon kielelle: saadakseen lauserakenteen
käyttöön. Nimpeä hän on suorastaan «kääntänyt» vaikeata
siihen, että teos huoltajan oppana olisi mahdollisimman helppo
ja asiansa perin pohjin tunteva huoltakimies — on pyrkinyt
tolaeistamme on siis hartaasti odotettu teos. Tekijä — kokenut
Yhteistyötoimi Einar Böökkin kokoa, yhtenäinen esitys huo
kavanneet käsikirjaa.
pano suurimmaksi osaksi on. Huoltotyöntekijät ovat kipeästi
toimille maallikoille, joiden käsissä huolto-oluiden toimien
seksi niille tuhansille paikkakunnille viranomaisille tai luottamus
laajan lakivyyhyden hallitsemisen on käynyt suorastaan yllivoinat
kasvanut tavattomasti, eikä ole lainkaan ihme, että tämä
Huollolaitsäädännömme on viime vuosikymmenien kuluessa
SUOMEN HUOLTO-OIKEUS

miesten etunimetkin jostakin syytä on ^{usein} merkitty pienellä kirjaimella. Kun ~~miesten~~ nimillä saattaa olla historian ja muu retutkimuksenkin kannalta ehkä merkitystä, on syytä kirjoittaa kaikki tähän työryhmään kuuluvien miesten nimet, aivan sellaisina kuin työnjohtaja on ne siihen merkinnyt. Tähän työryhmään kuuluivat siis seuraavat miehet (aakkosjärjestyksessä luetellen):

Eino Haapaniemi	Kalle Lalli
Kalle Hannila	Juho Lapinkangas
Jaako Häyrynen	Peeti Lietes
Jani Kukkonen	hemmi Lietes
eemeli Kurtti	Pekka Lietes
Heikki Kurtti	Antti Meriläinen
Jaako Hanni	Alfriiti Nikkilä
kalle Hannula	eeli Nikkilä ^{Niskanen}
Arviit Kaikkonen	Jaako Paakkari
heikki Kaikkonen	Jaako Pakmanni
Wille Kauppi	kalle Pentti
Juho Kinnunen	Pekka Pirinen
herman Koskela	Jaako Raappana
kalle Koskela	Juho Raappana
Matti Koskela	Iivari Raappana
Juho Koskenkorva	Kustu Raappana
Jaako Kova	Kustu Rajala
kalle Kova	Jaako Remes
Auku Kinnunen	kalle Saarela
Jani Kukko	heikki Soronen
Juho Kukkonen	Juho Soronen
Jaako Laine	Arttu Tapio
Arvi Lalli	hannes Tapio

WEINER SÖDERSTRÖM OSA
sosiaalihuollajien yhä laajenevalle nuorelle polvelle
rikkaan elämäntekemys ja jättää sen arvokkaan
lomaan johdossa ja huollolainuudantunne kehittämisen
kirjana että käsikirjana. Se kokoa kauniisti yhteen
urannurttaja, ja täyhtää erinomaisesti tarkoituksensa
»Se on perusteellinen ja huolellinen opas, monelta
lausuunossaan: Teoksesta kirjottaa tri Heikki Varti
osittaan tällä teos on uranuurtava ja mitä tarpeellisin
laajaa lastensuojelulainsäädäntöä ja avustustakkeja kos-
seksi valittu suorittamia sosiaalisia avustuksia. Ertty
Teoksen tärkeimmistä osastoista, siirtoväen huol-
malla. Samalla esitys on järkevää ja alkoholistihuo-
sen lakitarkastus on laittanut koko käsikirjoituksen huol-
käyttöön. Niinpä hän on laittanut koko käsikirjoituksen huol-
ja asiansa perin pohjin tunteva huollolainuudantunne
Yhteistyämme on siis hartasta odotettu teos. Tekijä — kokenut
kavanneet käsikirja. Huollolainuudantunne on pyrkinyt
pano suurimmaksi osaksi on. Huollolainuudantunne on pyrkinyt
toimistille maallikoille, joiden käsissä käsikirja. Huollolainuudantunne on pyrkinyt
seksi nille maallikoille, joiden käsissä käsikirja. Huollolainuudantunne on pyrkinyt
laajan lakivivien hallitsemiseen on käynyt suorastaan ylivertainen
kasvanut tavattomasti, eikä ole lainkaan ihme, että tämän
assassa vuosikymmenien kuluessa

SUOMEN HUOLTO-OIKEUS

MEN HUOLTO-OIKEUS

insäädäntömme on viime vuosikymmenien kuluessa avattomasti, eikä ole lainkaan ihme, että tämän yryyden hallitseminen on käynyt suorastaan ylivoimaituhansille paikallisille viranomaisille tai luottamusmaallikoille, joiden käsissä huolto-oikeuden toimeen-
simmaksi osaksi on. Huoltotyöntekijät ovat kipeästi
et käsikirjaa.

htööri EINAR BÖÖKIN kokoava, yhtenäinen esitys huol-
me on siis hartaasti odotettu teos. Tekijä — kokenut
sa perin pohjin tunteva huoltolakimies — on pyrkinyt
teos huoltajan oppaana olisi mahdollisimman helppo-
nen. Niinpä hän on suorastaan »kääntänyt» vaikeatajui-
teksin maallikon kielelle: saadakseen lauserakenteensa
ertiseksi hän on laatinut koko käsikirjoituksen sanele-
Samalla esitys on järjestelmällistä, tiivistä ja selkeätä.
oksen tärkeimmissä osastoissa käsitellään köyhäinhoitoa,
huoltoa, irtolais- ja alkoholistihuoltoa, siirtoväen huoltoa
valtion suorittamia sosiaalisia avustuksia. Erityisesti
a lastensuojelulainsäädäntöä ja avustuslakeja koskevilta
aan tämä teos on urauurtava ja mitä tarpeellisin.
teoksesta kirjoittaa tri Heikki Varis erittäin kiittävässä
sunnossaan:

»Se on perusteellinen ja huoellinen opas, monelta kohdalta
anuurtaja, ja täyttää erinomaisesti tarkoituksensa sekä oppi-
rjana että käsikirjana. Se kokoaa kauniisti yhteen sosiaalihuol-
me johdossa ja huoltolainsäädäntömme kehittämisessä saadun
ikkaan elämäkokemuksen ja jättää sen arvokkaana perintönä
sosiaalihuoltajien yhä laajenevalle nuorelle polvelle.»

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Os. 10

ottu Paaso erkki Weijola
Juho Weedman eino Weijola
kalle Weedman vanh. Jaakko Walikangas
kalle Weedman nuor. Heikki Ylitälo
Juho Ängelä

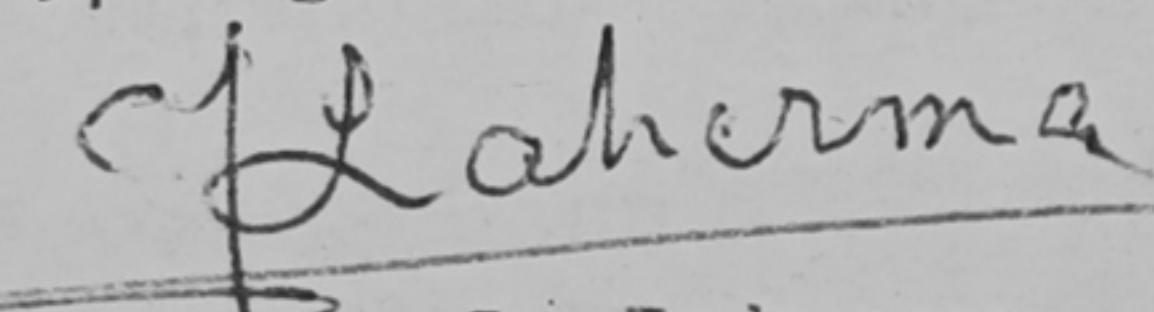
Ei ole tiedossa, minne Iin Työosuuskunnan arkisto on joutunut. On mahdollista ja luultavaakin, että se paloi talvella 1915 - 1916 Iin Työosuuskunnan ja Etelä-Iin Työväenyhdistyksen yhteisesti omistamana ja joskus vuonna 1906 rakennetun toimitalontulipalossa. Pieni mahdollisuus on olemassa, että joku ^{osa} aräksitosta olisi säilynyt sen viimeisen toimitusjohtajan Jaakko Liedeksen jälkeenhäineissä papereissa. Mutta joku määrä tietoa Iin Työosuuskunnasta on voinut säilyä sanomalehdissä tai lakkautetun Suomen Kuljetustyöntekijäin liiton arkiston mukana, jos liiton psedäselvitysmiehet ovat sen tallentaneet esimerkiksi valtion arkistoon.

Olisi erittäin toivottavaa, että joku nuori tutkija ottaisi tehtäväkseen vaikkapa väitöskirjananaan kirjoittaa kaikkien vuosina ^{1906 - 1917} toimineiden ~~satam~~työosuuskun-
tien ja lastausyhdistysten historian. Ehkäpä tämän kir-
joittaja joskus saa tilaisuuden siitä huomauttaa Helsingin Yliopiston valtiotieteellisen t edekunnan kansantalou-
den professorille tai saman yliopiston filosofisen tiede-
kunnan sosiologian professorille. Ehkäpä joku heidän kasvatta-
mistaan tiedemiehistä olisi tähän tehtävään halukas, vaikka tehtävä ei olekaan helppo, koska ^{my} kierreltävä eri sata-
missä tiedustamassa, olisiko siellä säilynyt muititietoa
tai ehkäpä arkistomateriaalia näistä yhtymistä. Ja Helsingistä
ainakin luulisi tällaista aineistoa ainakin jonkin verran löy-

löytyvän.

Iin työväen pyrintöjen ja niiden historian kannalta on ehkä hyödyllistä tässä luetella ne henkilöt, jotka tämän kirjoittaja on mainittuun muistikirjaan merkinnyt Etelä-Iin Työväenyhdistyksen huvitoimikunnan jäseninä syksyllä 1910.. Nämä jäsenet olivat seuraavat: Aino Karlsberg, Jaakko Loukkola, Hanna Packman, Ida Välikangas, Aino Kaikkonen, Anni Koskinen, Juho Tuisku, Jaakko Kurtti, Kustaa Raappana, Herman Niskanen, Jaakko Raappana, Jaakko Meriläinen, Yrjö Liedes, ja Ossi Liedes. Puheenjohtajana oli silloin tämän kirjoittaja. Joku vuosi myöhemmin huvitoimikuntaa kutsuttiin näytelmäseuraksi ja sillä oli vakinaista kuukausipalkkaa nauttiva johtaja (näyttelijä) Väinö Lehmus ja näytöksiin osallistui myös rouva Hildur Lehmus, (joka myöhemmin tuli tunnetuksi Rauman teatterin pitkäaikaisena johtajana).

Helsingissä lokakuulla 1972

J. Laherma

Fil. maisteri, Helsingin Työväen Säästö-
pankin entinen toimitusjohtaja.

Topeliuksenk. 17 A 10
00250 Helsinki 25

(valitettavasti kirjoittajalla ei ole mahdollisuutta kirjoittaa tätä muistelmaa puhtaaksi. Ehkä siitä kuitenkin tällainakin on myöhemmälle tutkijalle jotakin hyötyä.

Liite

Tullessani vuoden 1907 huhtikuusta Haukiputaan Lastaus-yhdistyksen "konttorinhoitajaksi" (kassahoitaja-kirjanpitäjä),
olin jolloin 18 vuoden ikäinen, oli minulla ylioppilaskirjoitukset onnellisesti takanapäin, mutta muutama lopputentti vielä suorittamattain ne sitten suorittamassa Oulussa ennen kesän alkua. Ja kesäkuun puolivälissä tein viikon kesivän matkan Helsinkiin suorittaakseni vaaditun muodollisen ylioppilastutkinnon, kuten siihen aikaan oli tapana.

Ryhtyessäni työhöni Haukiputaan Lastausyhdistyksessä ei minulla ollut pienintäkään tietoa kirjanpidosta. Sen verran kuitenkin ymmärsin, että yhdistyksen kirjanpito oli kovin omaperäinen ja puutteellinen. Sain senvuoksi lyhyen hätäkurssin kirjanpidossa Haukiputaan Työosuuskunnan kirjanpitäjältä, joka oli käynyt Turussa kauppakoulun. Kun sitten hankin vähän kirjallisuutta, mm. Koveron kirjanpidon oppikirjan, voin järjestää yhdistyksen kirjanpidon uudelleen. Tein koetaseen ja tarpeelliset viennit pääkirjaan. Lopettaessani marraskuun lopussa työni siltä vuodelta voin tehdä tilinpäätöksen.

Siirtyessäni vuoden 1909 keväällä Iin Työosuuskunnan "toimitusjohtajaksi" oli minulla jo riittävä kirjanpitotaito, niin että voi helposti järjestää osuuskunnan kirjanpidon täälläkin uudelleen. Ennen kuitenkaan ottanut käyttöön enää italialaista kirjanpitoa, vaan siirryin kaksinkertaiseen amerikkalaiseen kirjanpitoon, joka mielestäni oli vähätöisempi ja sopi hyvin osuuskunnan tarpeisiin. Tätä kirjanoitojärjestelmää sitten käytettiin niin kauan kun työosuuskunnan toimintaa kesti.

1/ Nuorokaisen nimi oli Hallin.

Iin Työsuuskunnalla ei ollut muuta vakinaista henkilökun-
 ta kuin koko purejhduskauden kuukausipalkkaa nauttiva toimitus-
 johtaja, joka siis samalla hoiti sekä kassaa että kirjanpitoa.
 Talven aikana, jolloin mitään työtoimintaa^{ei} ollut, kassaa ja
 kirjanpitoa hoiti tilapäispalkkiota nauttiva henkilö, tavalli-
 simmin osuuskunnan hallinnon (hallituksen) jäsen ja pöytä-
 kirjanpitäjä Jaakko Liedes, joka toimi osuuskunnan toimi-
 tusjohtajana sekä kes^akauden 1913 että vuodesta 1916 lähtien
 osuuskunnan hajoamiseen saakka. Tapahtuiko tämä vuonna 1917 tai
 vähän myöhemmin, ei ole kirjoittajan tiedossa.

Työosuuskunnalla oli tietenkin muitakin kustannuksia kuin palkkamenoja. Niinpä sillä oli useitakin suuria kalastajamallisia veneitä väen kuljettamiseksi sekä maalastuapaikoille että Iin Röyttään. Niissä oli kaikissa purjeetkin. Ja joskus niitä oli uusittava ja talvisin tietenkin hoidettava. Jonkin verran varoja oli ehkä käytettävä myös Etelä-Iin Työväenyhdistyksen kanssa yhteisesti ^{rakennettuun} taloon, jossa osuuskunnalla oli oma toimitonsa erillisine käynteineen.

Osuuskunnan hallinto ei kokoontunut kovin usein, mutta kul-
lekin jäsenelle maksettiin pientä ^{kokous} ~~palkkiota~~ ^{tili}itäin veroja ei
osuuskunta tietäkseni maksanut, ellei ehkä vähäistä kunnallis-
veroa tilivuoden yllä ^{jää} ~~si~~ästä.

Kuten näkyy, niin jonkin verran kustannuksia toiminta kuitenkin vei. Ne saatiin kokoon pidättämällä 10 % jokaisen työurakan loppusummasta, minkä jälkeen loput kunkin urakan jälkeen jaettiin sitten miehille suhteellisesti heidän työosuutensa mukaan. Joka kerran kun laiva tuli valmiiksi lastatuksi tai määrätty maalastaustyö suoritetuksi, maksettiin tili välittömästi osuuskunnan konttorihuoneessa. Kun palkkaluokkia oli

usein kaksi miehen arvioidun työkyvyn mukaan, ja urakka-summa oli jaettava kaikki, mainitut 10 % ensin vähentäen, oli koulussa opittu algebran laskutaito suureksi hyödyksi.

Työosuuskunta harjoitti Iin Röytässä pientä elintarvikeliikettä, hohon tavarat ostettiin Iin Osuuskaupalta. Ne kuljetti Iin Röytään tavallisesti osuuskunnan hallinnon puheenjohtaja Antti Kinnunen osuuskunnan veneellä nauttien siitä pientä palkkiota käyetyn työajan mukaisesti. Työosuuskunnan käytössä Iin Röytässä oli vanhempi hirsirakennus pirtteineen, jossa elintarvikauppaa harjoitettiin ja jonka pirtin permannoll osa miehistä vietti yönsä. Monilla miehillä oli jonkun toverin kanssa oma lautainen kopperonsa, jossakin saaren rantakivikolla tai nurmikolla; siellä he viettivät yönsä ja vapaa-aikansa, usein odottaen kauankin jonkin laivan tuloa. Olipa sellaisiakin miehiä, jolla makuukopperonsa vieressä oli aitauksessa sianporsas kasvamassa. Laivoista oli helppo saada tarpeellista sianruokaa.

Kesäkuukausina oli työosuuskunnan palveluksessa Iin Röytässä useimmiten kaksikin naishenkilöä, jotka hoitivat elintarvikekauppaa sekä keittivät kahvia, jota möivät miehille, vielä kerran pari päivässä veivät sitä laivoihin miehille myytäväksi. Miehillä ei ollut aikaa tulla maihin ruokailemaan, ennen kun työajan päätyttyä.

Saarella kasvoi jonkin verran heinää, minkä vuoksi työosuuskunta voi kesäkuukausina pitää paria lehmää, joita kahvikokit hoitivat. Lehmät olivat hyvin tarpeellisia, koska niistä saatiin tarpeellinen kahvimaito.

Laivaliike oli varsin epäsiällölistä. Joskus oli redi aivan tyhjä, joskus saattoi siellä olla yksi tai pari laivaa. Olipa aikoja, jolloin niitä saattoi olla kymmenkunta, jolloin

saattoi olla varsin kiirettä. Kun lastattavan tavaran saanti ei aina ollut säännöllistä, syntyi lastaukseen aukkoja. Laivan aika on kallista ja tavaranhankkija voi joutua maksmaan korvauksia, ellei tavaraa saatu riittävän nopeasti paikalle. Kiireisimpänä aikana saattoi sattua, että laivan kapteeneni^{varustamon} kustannuksella teetti ylitöitä miehillä, ja silloin ansiot olivat tavallista paremmat.

Iin Röyttä oli suhteellisen hyvä satamapaikka, vaikka olikin näin aavan meren partaalla. Jos oli maatuuli, vaikkapa kovakin, ei se lastsutyötä pahemmin häirinnyt, koska mantere^{tuuli} oli suhteellisen lähellä. Jos taas mereltä^{mereltä} päin, olivat saaret, niitähän oli kaksikin rinnakkain, hyvänä suojana myrskyjä vastaan. Ja olihan saarilla vähän puitakin tuulen suojaksi.

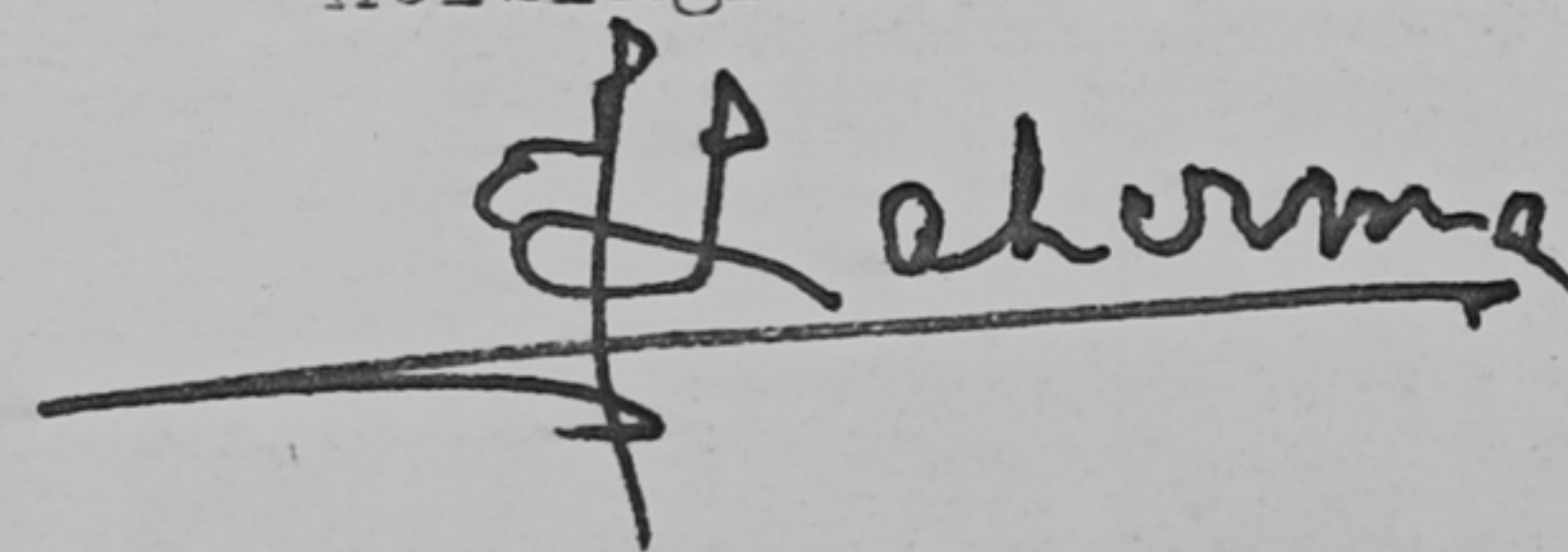
ja antoi minun nukkua korkealla komentosillalla olevassa
navigationhytissä olevilla vuoteilla.

Laivaa lastattiin^{aina} laivan omilla nostureilla (vinsseilla),
kun osuuskunnan miehet olivat saaneet proomussa puita nippuun.
Nippu laskettiin laivan ruumaan, jossa miehet latoivat puut
säännöllisiin pinoihin. Kun ruuma oli täysi, peitettiin luukku
raskailla puisilla kansiluukuilla sekä levitettiin luukun päälle
vefenpitävä kangas, joka vielä sidottiin koukuista kiinni luukun
latoihin. Jotenkin säännöllisewti otettiin vielä korkea kansi-
lasti. Pystytettiin pilareita (töttiä) laivan sivuille ja
ladottiin kansilasti pinoihin näiden töttien varas^{an}, minkä jälkeen
kansnislasti surrattiin teräsvaijereilla kiinni laivan laitoihin.
Sattui joskus, että^{laiva} kallistui jo tällöin. Mutta jos laiva
joutui myrskyyn paluumatkallaan, voi kanslasti lähteä liik-
keelle ja vierä^{en} meren. Tai se oli sinne vieritettävä,
ettei laiva kallistuisi liikaaa. Varsin tavallista oli,
että raskaassa kansilastisa oleva laiva kulki kallellaan
määränsä päähän saakka, lässi-Euroopan eri maihin. Sahattua
puutavaraa ei Iin Röytästä viety, niinkuin Haukiputaan Martin-
niemeltä, jossa oli suhteellisen suuri sahalaitos. Vuosina
1907 ja 1908 Martinimeltä vietiin joskus myös lankunpätkiä, joit
ta noutivat tavallisesti suuret purjelaivat, parkkilaivat,
kuunarit ja brigit. Tiedon mukaan näistä lankunpätkistä
Englannista^s sahattiin yleensä laatikkolautoja.

Höyrylaivat saattoivat siihen aikaan olla varsin vanhojakin
ja hitaita. Yleistä oli, että tyhjinä tai painolastissa olevat
laivat kulkiivat enintään 12 - 13 solmunopeudella tunnissa. Täy-
dessä lastissa ne olivat erittäin hitaita.

Iin Työosuuskunnalla oli toimistonsa työväenyhdistyksen kanssa yhteisesti omistamassaan talossa. Tämä "konttori" oli rakennuksen kulmassa ja erillisine käynteineen^{se} oli tilava huone. Siinä oli jopa kolme suurta akkunaa ja se oli säle-aidalla jaettu kahteen osaan. Toisessa osassa oli seinien vierellä puiset penkit, joilla tiliään odottavat miehet saivat istua. Toisella puolella oli toimimetusjohtajan työtilat ja -välⁱheet, suuri monilaatikkoinen työpöytä, jonka vie-
seinällä^{ressä} oli puhelin. Toisella puolen oli siihen aikaan turvaliselta näyttävä kassakaappi. Ja tärkeä työväline oli helmitaulu työpöydällä, jolla kaikki laskusuoritukset toimitettiin. Tämä työväline oli yleinen valtion ~~autateilla~~ ja tietävästi se on yleisesti vieläkin käytössä itä-Euroopan maissa, koska laskukoneet ovat kalliita.^{x)} Ja kätevä laskija voi helmitaululla laskea miltei yhtä nopeasti yhteen kuin laskukoneella, vaikkei ehkä yhtä luotettavasti. Osuuskunnan toimitusjohtaja sai myös asua konttorihuoneessa, kunnes löysi Iin Haminaasta itselleen mukavamman asunnon.

Helsingissä lokakuulla 1972.

x) Televisiosta olen havainnut, että helmitaulu vielä nytkin on tavallinen "laskukone" jokaisessa kiinalaisessa sekatavarmyymälässä, arvatenkin myös jokaisessa konttorissa.